

DOI: <https://doi.org/10.15407/etet2023.01.031>

УДК 347.771.78

JEL: O34, O38

Володимир Хаустов

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ПОСИЛЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується поширенням інновацій, стрімким розвитком глобальної та національних систем охорони і передусім захисту інтелектуальної власності. Динамізм міждержавних відносин супроводжується зростанням різноманітних порушень права інтелектуальної власності, зокрема контрафакції, фальсифікації, піратства, плагіату.

Мета дослідження полягає в узагальненні глобальних тенденцій порушень прав інтелектуальної власності, ідентифікації основних проблем захисту прав інтелектуальної власності в Україні в контексті посилення боротьби з порушеннями авторського права та права промислової власності провідними країнами світу.

Порушення прав інтелектуальної власності, включаючи крадіжки патентів, підробку товарних знаків, піратство авторських прав і викрадення комерційної таємниці, наносить значну матеріальну й фінансову шкоду правовласникам. Проблема підробки поширюється в глобальному масштабі й постає у виробництві, перевалці та продажах великої кількості фальсифікованих товарів. Підроблені товари, особливо

Хаустов Володимир Кирилович (e-mail: khau@ief.org.ua), канд. тех. наук, старш. наук. співроб.; учений секретар ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України". ORCID 0000-0003-3572-7595.

*Цитування: Хаустов В. К. Економічні аспекти посилення захисту прав інтелектуальної власності. *Економічна теорія*. 2023. №1. С. 31–46. DOI: <https://doi.org/10.15407/etet2023.01.031>*

© В. Хаустов, 2023

ISSN 1811-3141. *Економічна теорія*. 2023. № 1: 31–46

продукти харчування та фармацевтики, несуть ризики для здоров'я та безпеки споживачів. Новітнім шляхом торгівлі контрафактом та фальсифікатом стали онлайн-продажі.

Більшість контрафактної продукції походить з невеликої групи економік, серед яких лідирують Китай, Гонконг (пров. Китаю), Туреччина, Сінгапур та Об'єднані Арабські Емірати.

Ескалація порушень прав інтелектуальної власності спричинила посилення захисту прав інтелектуальної власності в США та країнах ЄС, формування спеціальних доповідей за результатами спостереження та нагляду за порушеннями в країнах – торговельних партнерах. В останні роки Україна входить до групи "Priority Watch List" – переліку країн, які не забезпечують захисту прав інтелектуальної власності та щодо яких ведеться спостереження Управлінням торгового представника США, а також входить до другої категорії Списку пріоритетного спостереження ЄС, який включає країни з найбільш серйозними проблемами у сфері захисту інтелектуальної власності.

Статус країни-кандидата на вступ до ЄС вимагає від України гармонізації національного законодавства із законодавством Євросоюзу у сфері охорони інтелектуальної власності.

Ключові слова: захист прав інтелектуальної власності, контрафакція, фальсифікація, піратство, плагіат

ECONOMIC ASPECTS OF STRENGTHENING THE PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS

Volodymyr Khaustov (e-mail: khou@ief.org.ua), PhD. in Engineering, Scientific Secretary, Institute for Economics and Forecasting of NAS of Ukraine. ORCID 0000-0003-3572-7595

The present stage of development of the world economy is characterized by a spread of innovation, a rapid development of global and national protection systems and, especially, the protection of intellectual property. The dynamism of interstate relations is accompanied by an increase of various violations of intellectual property rights, including counterfeiting, falsification, piracy, and plagiarism.

The purpose of the study is to generalize the global trends in the violation of intellectual property rights, identify the main problems in the protection of intellectual property rights in Ukraine within the context of strengthening the fight

against violation of copyright and industrial property rights by the world's leading countries.

Violations of intellectual property rights, including patent theft, trademark counterfeiting, copyright piracy, and trade secret theft, cause considerable material and financial damage to the rights holders. The problem of counterfeiting is currently spreading on a global scale and occurs in the production, transshipment and in the sale of large quantities of counterfeit goods. Counterfeit goods, especially foodstuffs and pharmaceuticals, bear risks to the health and safety of consumers. Online sales have become the newest channel for trading fraudulent and counterfeited goods.

The bulk of counterfeited produce originate from a small group of economies, among which China, Hong Kong (province of China), Turkey, Singapore and the United Arab Emirates are in the lead.

Escalated violations of intellectual property rights lead to a stronger protection of intellectual property rights in the USA and EU countries, and the appearance of special reports based on the results of monitoring and supervision of violations in trading partner countries. In recent years, Ukraine has been included in the US Priority Watch List of countries that do not ensure a proper protection of intellectual property rights and are monitored by the Office of the US Trade Representative. Besides, this country is in the second category of the European Commission's Counterfeit and Piracy Watch List, which includes countries with the most serious problems in intellectual property protection.

The status of a candidate country for EU membership requires Ukraine to harmonize its national legislation with the EU legislation in the field of intellectual property protection.

Keywords: protection of intellectual property rights, counterfeiting, falsification, piracy, plagiarism.

В епоху розквіту інформаційно-комунікаційних технологій, домінування концепцій цифровізації, технологічного оновлення провідних економік світу на засадах четвертої промислової революції особливої значущості набуває право інтелектуальної власності як джерело майнових і немайнових активів.

Об'єкти інтелектуальної власності (авторське право, патенти на винаходи, промислові зразки та корисні моделі, торгові марки та бренди, охоронні документи на сорти рослин, ліцензії на трансфер технологій тощо) як нематеріальні активи й інтелектуальний капітал відіграють дедалі більш важливу роль в економіці будь-якої країни,
ISSN 1811-3141. Економічна теорія. 2023. № 1

є невід'ємною складовою інноваційного розвитку для компаній, галузей промисловості й країн. Водночас існує колосальна асиметрія в розподілі знань і технологій як об'єктів права власності між групами країн залежно від рівня їхнього розвитку.

Проблемами сфери охорони й захисту інтелектуальної власності в контексті інноваційного розвитку опікуються провідні вітчизняні й зарубіжні вчені. Варто відмітити фундаментальні праці Г. Андрошука, Ю. Бажала, В. Гейця, І. Єгорова, Ю. Капіци, Б. Малицького, А. Чухна, Д. Белла, Г. Боуена, П. Друкера, М. Портера, Б. Санто та ін. Аналізу і проблемам сфери інтелектуальної власності та інноваційного розвитку присвячені спеціальні доповіді Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ), Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ), Світового банку, Організації економічного співробітництва й розвитку (ОЕСР), Єврокомісії та ін. В останні роки у центрі уваги та дискусій науково-експертного співтовариства постають проблеми боротьби з численними порушеннями, оцінювання завданої шкоди та пошуку ефективних способів захисту права інтелектуальної власності.

Розвиток світової системи охорони інтелектуальної власності відбувається за такими напрямками: розширення переліку об'єктів права інтелектуальної власності та виникнення нетрадиційних сфер їх застосування; посилення захисту інтелектуальної власності у міждержавних відносинах; впровадження більш жорстких покарань за порушення виключних прав; спрощення процедури отримання правової охорони об'єктів інтелектуальної власності; поглиблення міжнародного співробітництва у сфері охорони прав інтелектуальної власності тощо. Країни-лідери у створенні та володінні об'єктами права інтелектуальної власності використовують міжнародно визнані інструменти (передусім санкції) щодо захисту національних інтересів проти виробників та постачальників контрафактної продукції, а також піратства.

В Україні за роки незалежності, попри наявний науково-технологічний потенціал, через численні спроби реформувати відповідальний орган державної влади так і не була сформована ефективна система охорони та захисту інтелектуальної власності. На етапі відновлення національної економіки у повоєнний період

вкрай важливою може стати політика посилення захисту прав інтелектуальної власності з урахуванням основних тенденцій розвитку глобальної, регіональних та національних систем охорони інтелектуальних активів та набуття статусу країни-кандидата на вступ до ЄС.

Мета статті полягає в узагальненні глобальних тенденцій порушень прав інтелектуальної власності, ідентифікації основних проблем захисту прав інтелектуальної власності в Україні в контексті посилення боротьби з порушеннями авторського права та права промислової власності провідними країнами світу.

Економічне значення прав інтелектуальної власності та негативні наслідки контрафакції та піратства постають у таких положеннях і тенденціях.

Важливе місце у міжнародних відносинах щодо захисту прав інтелектуальної власності посідає Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (Угода ТРІПС), підписана одночасно з укладанням Угоди про створення Світової організації торгівлі (СОТ) 15 квітня 1994 року в Марракеші. Зокрема, Угода ТРІПС встановлює зобов'язання держав – членів СОТ створити національні механізми захисту прав власників, містить конкретні механізми реалізації стандартів і принципів щодо забезпечення прав інтелектуальної власності й контролю за їх виконанням. У документі містяться положення, що регулюють відносини у сфері: а) авторського права і суміжних прав; б) патентів (прав винахідників); в) товарних знаків (позначення послуг); г) географічних зазначень (зазначень щодо походження товару); д) промислових зразків (дизайну); е) топологій інтегральних мікросхем; е) "ноу-хау". Визначаючи основні цілі, сторони Угоди наголосили, що "захист та контроль за дотриманням прав інтелектуальної власності повинні сприяти запровадженню технологічних нововведень та передачі і розповсюдженню технологій для обопільної вигоди виробників і користувачів технологічних знань у такий спосіб, що сприяє соціальному та економічному добробуту, а також балансу прав і обов'язків" (Угода ТРІПС, 1994, стаття 7)¹. У статті 41 Угоди зазна-

¹ Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018#Text

чається, що законодавство кожної країни повинно мати норми, що дозволяли б удатися до ефективних дій, спрямованих проти будь-якого порушення прав інтелектуальної власності, включаючи термінові заходи для запобігання порушень і правові санкції на випадок подальших порушень.

Кожен спосіб, який застосовується для захисту порушеного права інтелектуальної власності, набуває певної специфіки з урахуванням інституту права інтелектуальної власності, а також об'єктів, на які ці права набуваються. Порушення у сфері інтелектуальної власності характеризуються певною різноманітністю, проте основними видами порушень є контрафакція, фальсифікація, піратство, плагіат. Так, наприклад, захист внутрішнього ринку від незаконного обороту промислової продукції діє в двох основних напрямках: захист прав споживача при придбанні продукції (включаючи заходи технічного регулювання) і припинення незаконного обороту промислової продукції (імпортний і експортний контроль, боротьба з контрафактом і фальсифікатом).

Порушення прав інтелектуальної власності, включаючи порушення патентів, підробку товарних знаків, піратство авторських прав і викрадення комерційної таємниці, спричиняє значні фінансові втрати для правовласників і компаній у всьому світі. У своїх найзгубніших формах порушення прав інтелектуальної власності загрожує населенню, в тому числі через ризики для здоров'я та безпеки від підроблених продуктів. Крім того, торгівля контрафактною та піратською продукцією підживлює транскордонні організовані злочинні мережі, підвищує вразливість працівників до практики експлуатації праці та перешкоджає сталому економічному розвитку в багатьох країнах (*Special 301 Report, 2022. P.10*).

Порушники нехтують якістю та ефективністю продукту заради підвищення прибутку. Законні виробники та їхні працівники стикаються зі зменшенням прибутку та інвестиційних стимулів (краще інвестиційних стимулів замінити на стимулів розвитку), негативним впливом на працевлаштування та шкодою репутації, коли споживачі купують підроблені продукти. Підробка як явище збільшує витрати правовласників на захист прав інтелектуальної власності.

Уряди втрачають податкові надходження законного бізнесу (*Special 301 Report*, 2022. Р. 16).

Проблема підробки продовжує поширюватися в глобальному масштабі та включає виробництво, перевалку та продаж великої кількості підроблених товарів. Згідно з дослідженням Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та Бюро інтелектуальної власності Європейського Союзу (EUIPO), оприлюдненим у червні 2021 року під назвою "Глобальна торгівля підробками: тривожна загроза", світова торгівля підробленими та піратськими товарами досягла у 2019 році 464 млрд дол., або 2,5 % світової торгівлі товарами (*Global Trade in Fakes*, 2021. Р. 8).

Більшість контрафактної продукції походить з невеликої групи економік. У 2017–2019 роках цю групу очолювали Китай, Гонконг (пров. Китаю), Туреччина, Сінгапур та Об'єднані Арабські Емірати, й саме на них припадало у середньому 90 % глобальних вилучень (*Global Trade in Fakes*, 2021. Р. 26).

Зростаючою проблемою, яка має серйозні наслідки для здоров'я та безпеки споживачів і посилюється швидким зростанням незаконних онлайн-продажів, є виробництво та розповсюдження фармацевтичних продуктів і активних фармацевтичних інгредієнтів із підробленими товарними знаками. Фальсифікація сприяє поширенню неякісних, небезпечних ліків, які не відповідають встановленим стандартам якості. Більшість (за вартістю) усіх контрафактних фармацевтичних препаратів, вилучених на кордоні США у 2021 фінансовому році, були відправлені з Індії, Китаю та Домініканської Республіки або перевантажені через них. Дослідження ОЕСР та EUIPO показало, що Китай, Індія, Філіппіни, В'єтнам, Індонезія та Пакистан є основними джерелами підроблених ліків, що розповсюджуються по всьому світу. Американські бренди є найпопулярнішими цілями для фальсифікаторів, а підроблені ліки американських брендів становлять 38 % вилучень ліків у всьому світі. Всесвітня організація охорони здоров'я оцінила, що неякісна або фальсифікована медична продукція становить 10 % від загальної кількості медичної продукції в країнах із низьким і середнім рівнем доходу. Крім того, зростання популярності інтернет-аптек сприяло поширенню підроблених ліків. Дослідження, проведене Університетом штату

Пенсильванія у 2020 році, показало, що незаконні онлайн-аптеки, які надають доступ до ліків, що відпускаються за рецептом, становлять від 67 до 75 % інтернет-торговців ліками (*Special 301 Report*, 2022. Р. 18).

Після спалаху пандемії COVID-19 підроблені та фальсифіковані послуги та продукти, такі як недоведені методи лікування, набори для тестування та медичне обладнання та матеріали, наприклад маски, вентилятори чи рукавички заповнили європейський ринок. Щоб вирішити цю проблему, 19 березня 2020 року Європейське бюро протидії шахрайству (OLAF) розпочало офіційне розслідування щодо незаконної торгівлі масками, медичними приладами, дезінфікуючими засобами, ліками та наборами для тестування, пов'язаними з пандемією COVID-19. Це(-й) Бюро співпрацює майже з усіма митними та правоохоронними органами в Європі та багатьох країнах світу, а також з Європолем, Інтерполом та EUIPO. Наразі розслідування OLAF призвело до ідентифікації понад 1000 підозрілих операторів і до арешту або затримання понад 14 млн предметів (*Report on the protection*, 2021. Р. 7).

Організовані злочинні групи, які причетні до підробки та піратства, пов'язані з іншими видами злочинів, наприклад, шахрайством, ухиленням від сплати податків, відмиванням грошей, наркотиками та торгівлею людьми. Це також підтверджується у звіті EUROPOL-EUIPO про зв'язки між злочинами щодо інтелектуальної власності та іншими серйозними злочинами, опублікованому в червні 2020 року (*Europol Report*, 2020; *Report on the protection*, 2021. Р. 7).

Підроблені та піратські продукти продовжують слідувати складними торговельними маршрутами, використовуючи низку проміжних транзитних пунктів. Зростання кількості зон вільної торгівлі (ЗВТ) сприяє поширенню підробок, оскільки такі зони надають звільнення від мита та податків, спрощують адміністративні процедури та безмитний імпорт сировини, машин, частин та обладнання. Крім того, згідно з дослідженням EUIPO-OECD щодо торгівлі підробленими товарами та зон вільної торгівлі (2018), існування, кількість і розмір зон вільної торгівлі в країні корелюють зі збільшенням вартості контрафактної та піратської продукції, що експортується її економікою. Частка підроблених товарів з економік, де

розміщені 20 найбільших ЗВТ, вдвічі більша, ніж з економік, де немає жодних ЗВТ (*Report on the protection, 2021. P. 7*).

Згідно з дослідженням ОЕСР-EUIPO про тенденції незаконної торгівлі підробленими та піратськими товарами, Гонконг (пров. Китаю), Сінгапур та Об'єднані Арабські Емірати є найбільшими транзитними країнами у всьому світі. Підроблені товари надходять до цих країн у великих кількостях у контейнерах, а далі їх відправляють невеликими посилками поштою або кур'єрськими службами, маскуючи вихідну точку виробництва (*Report on the protection, 2021. P. 8*). Майже 63 % митних вилучень контрафактних та піратських товарів припадає на дрібні посилки. Зростає і використання дрібних вантажів для торгівлі підробками. Невеликі відправлення, переслані поштою або експрес-послугами, є способом для порушників зменшити ймовірність виявлення та мінімізувати ризик застосування санкцій. Поширення дрібних вантажів підвищує вартість перевірок та затримання для митниці та створює додаткові значні проблеми для правоохоронних органів.

У дослідженні ОЕСР-EUIPO щодо зловживання контейнерним морським транспортуванням у глобальній торгівлі підробками, яке було опубліковано в лютому 2021 року, підкреслюється, що перевезення морським транспортом становлять найбільшу частку доставок підробок (56 % від загальної вартості вилучених підробок відправлено в контейнерах). Питома вага перевезень поштовими кур'єрами та авіатранспортом становить трохи понад 19% і 16% вартості вилучень відповідно. Основні вантажі підробок надходять із Східної Азії, особливо з Китаю та Гонконгу (пров. Китаю) (*Report on the protection, 2021. P. 8*).

Ескалація порушень прав інтелектуальної власності спричинила посилення захисту прав інтелектуальної власності в США та країнах ЄС, яке відбувається шляхом формування спеціальних доповідей за результатами спостереження та нагляду за порушеннями в країнах – торговельних партнерах.

Так, Управління торгового представника США (USTR) проводить щорічний огляд стану охорони та захисту прав інтелектуальної власності в торговельних партнерах США по всьому світу, результати якого оприлюднюються у Спеціальному звіті 301 (наприклад,

Special 301 Report, 2022). Цей звіт дає можливість висвітлити іноземні країни та закони, політику та практику, які не забезпечують адекватний та ефективний захист прав інтелектуальної власності й правозастосування для винахідників, творців, брендів, виробників і постачальників послуг у США, які зі свого боку завдають шкоди американським робітникам, чиї засоби до існування пов'язані з інноваційними та креативними секторами Америки. У Звіті 2022 року визначено широкий спектр проблем, у тому числі: (а) проблеми з прикордонними і кримінальними правопорушеннями проти підробок, у тому числі в онлайн-середовищі; (b) високий рівень піратства в Інтернеті та трансляції, у тому числі через незаконні пристрої; (c) недоліки в захисті та забезпеченні комерційної таємниці в Китаї, Росії та інших країнах; (d) занепокоєння щодо "місцевих інновацій" і політики примусової передачі технологій, які можуть несправедливо поставити в невідгдане становище правовласників США на закордонних ринках; (e) інші поточні системні проблеми щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також доступу до ринку багатьох торговельних партнерів по всьому світу. Боротьба з такою несправедливою торговельною політикою сприятиме внутрішнім інвестиціям у Сполучені Штати, сприятиме американським інноваціям і творчості, а також посилить економічну безпеку американських працівників та їхніх сімей (*Special 301 Report, 2022*. Р. 4).

Звіт виконує важливу функцію, визначаючи можливості та проблеми, з якими стикаються інноваційні та креативні індустрії США на зовнішніх ринках, а також сприяючи створенню робочих місць, економічному розвитку та багатьом іншим перевагам, які підтримують ефективний захист інтелектуальної власності та правозастосування.

Для кожної країни, яка входить до "Пріоритетного списку спостереження" ("Priority Watch List", 7 країн у 2022 році) або "Списку спостереження" ("Watch List", 20 країн у 2022 році) визначаються основні нормативно-правові проблеми, які, на думку USTR, не відповідають інтересам США.

Варто також відзначити, що Україна до лютого 2022 року була в переліку країн, які не забезпечують захисту прав інтелектуальної власності та щодо яких ведеться спостереження

Управлінням торгового представника США, в групі "Priority Watch List". Спеціальний огляд 301 щодо України призупинений через навмисне та неспровоковане вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року.

У Спеціальному звіті 301 у 2021 році стосовно України було зазначено, що, незважаючи на досягнутий з 2018 року прогрес щодо захисту прав інтелектуальної власності, її режим залишається незадовільним у трьох сферах: "1) адміністрування системи організації колективного управління, які відповідають за збір і розподіл роялті правовласникам; 2) продовження використання неліцензійного програмного забезпечення державними установами України; 3) триваюча неспроможність застосувати ефективний засіб для боротьби з широкомасштабним порушенням авторських прав в Інтернеті" (*Special 301 Report*, 2022. Р. 59). Через ненадання Україною належного та ефективного захисту прав інтелектуальної власності у грудні 2017 року Сполучені Штати оголосили про часткове призупинення для України пільг згідно з Генеральною системою преференцій. У 2019 року Сполучені Штати відновили деякі призупинені пільги, визнаючи конкретні кроки, які Україна зробила для реформування свого режиму захисту прав інтелектуальної власності.

На десятому засіданні Ради з питань торгівлі та інвестицій США й України, яке відбулося в листопаді 2021 року, Україна погодилася продовжити Робочий план з інтелектуальної власності, у якому визначено реальні кроки, які країна може зробити, щоб продемонструвати прогрес у ключових питаннях інтелектуальної власності, а також розробити та впровадити програму уникнення використання державними органами неліцензійного програмного забезпечення (*Special 301 Report*, 2022. Р. 16).

Європейська Комісія вживає зусиль щодо забезпечення й посилення захисту прав інтелектуальної власності в третіх країнах. Задля цього з 2006 року один раз на два роки видається "Звіт про захист та дотримання прав інтелектуальної власності в третіх країнах". В останньому звіті 2021 року зазначається, що ефективний захист і дотримання прав інтелектуальної власності мають вирішальне значення для економічного зростання та здатності ЄС стимулювати

інновації та залишатися конкурентоспроможним у всьому світі (*Report on the protection*, 2021. Р. 3).

Основна мета такого звіту полягає в тому, щоб визначити треті країни, в яких стан захисту та дотримання прав інтелектуальної власності (як онлайн, так і офлайн) викликає найбільший рівень занепокоєння, і створити оновлений список так званих "пріоритетних країн". "Пріоритетними країнами" є не обов'язково ті країни, де захист та забезпечення прав інтелектуальної власності є найбільш проблематичними в абсолютному вираженні, а скоріше ті, де такі недоліки вважаються найбільшою шкодою економічним інтересам ЄС.

Укладачі зазначають, що звіт 2021 року допоможе зосередити зусилля та ресурси Європейської Комісії на країнах і на конкретних сферах, що викликають занепокоєння, з метою покращення захисту прав інтелектуальної власності та забезпечення їх застосування в усьому світі. Особливу увагу приділено новим подіям з моменту останнього звіту і до 16 листопада 2020 року. Звіт також має на меті інформувати правовласників, зокрема малі та середні підприємства, про потенційні ризики для їхньої інтелектуальної власності під час здійснення підприємницької діяльності в певних третіх країнах і, таким чином, дозволити їм розробляти бізнес-стратегії та операції для захисту цінності своїх прав на нематеріальні активи.

Існують різні практичні проблеми та обмеження, які негативно впливають на захист ІВ для компаній ЄС у третіх країнах, зокрема: примусова передача технологій, процедурні недоліки, відставання в реєстрації прав, перереєстрація певних прав, рівень санкцій, відсутність досвіду, корупція, недостатня обізнаність та непрозорість. У практичному плані права інтелектуальної власності безпосередньо пов'язані з виробництвом і розповсюдженням нових і справжніх товарів та послуг. Для цього необхідна оптимальна та економічно ефективна "інфраструктура" інтелектуальної власності, яка охоплює юридичне визнання, реєстрацію, використання та ефективне й адекватне забезпечення прав всіх форм інтелектуальної власності як на фізичному, так і на онлайн-ринках.

Україна входить до другої категорії Списку пріоритетного спостереження ЄС, який включає країни з найбільш серйозними проблемами в сфері захисту інтелектуальної власності². Разом з Україною в другу категорію потрапили Індія, Росія і Туреччина. Укладачі звіту у відповідному розділі звіту, присвяченому Україні, найголовнішими проблемами у сфері авторських прав називають транзит контрафактної та піратської продукції на ринки Євросоюзу і онлайн-піратство. Також наводяться проблеми, пов'язані з механізмами реєстрації торгових марок, недосконалістю митних процедур, проблеми у сфері визначення кабельної ретрансляції та відповідних тарифів і відсутність належного контролю за так званими "дженериками" – медичними препаратами, які копіюють оригінальну продукцію відомих брендів.

Щодо прогресу у Звіті відмічено, що Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності у 2017 році, але її торговельна частина вже тимчасово застосовувалася з січня 2016 року. У 2019 та 2020 роках було ухвалено ряд нових законів: про товарні знаки та зразки (815/2020), про патенти (816/2020), про географічні зазначення (123/2019) та про прикордонні заходи щодо інтелектуальної власності (202/2019). Україна також перебуває у процесі реформування свого режиму авторського права. Ухвалення цих законів, точна реформа авторського права та нова діяльність щодо співпраці з ЄПВ та EUIPO наближають режим інтелектуальної власності України до міжнародних стандартів, а також до законодавства та практики ЄС.

Подальший прогрес залишається необхідним у дотриманні прав інтелектуальної власності. Згідно із згаданим дослідженням EUIPO-OECD щодо тенденцій у торгівлі підробленими та піратськими товарами, Україна продовжує залишатися одним із чотирьох основних пунктів транзиту підроблених товарів на ринок ЄС, особливо в таких секторах: харчові продукти; годинники та ювелірні вироби; іграшки та ігри; одяг; оптичне, фотографічне та медичне обладнання. Фармацевтична промисловість ЄС стурбована

² Report on the protection and enforcement of intellectual property rights in third countries Commission Staff Working Document / European Commission. Brussels, 27.4.2021 SWD(2021) 97 final..

на зростанням рівня підроблених і фальсифікованих ліків, виробів медичного призначення та медичного забезпечення, а також високим обсягом продажу підроблених і фальсифікованих ліків в Україні через незаконні інтернет-аптеки.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС³ вимагає від України посилити свій рівень захисту інтелектуальної власності та захисту прав інтелектуальної власності. Угода про асоціацію вимагає нормативного наближення українського законодавства про інтелектуальну власність до правової системи ЄС у сфері авторського права та суміжних прав, торгових марок, географічних зазначень, дизайну, топографії напівпровідників, патентів, сортів рослин, а також цивільного та прикордонного захисту.

Діалог щодо прав інтелектуальної власності, започаткований Угодою про асоціацію, є частиною ширшого співробітництва між ЄС та Україною в контексті набуття статусу країни-кандидата на вступ до ЄС і дає можливість обом сторонам обмінюватися інформацією щодо багатосторонніх та двосторонніх питань, пов'язаних з інтелектуальною власністю, проблем національного законодавства та практики захисту інтелектуальної власності.

Висновки

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується зростанням ролі інтелектуальної власності як джерела майнових і немайнових активів, а також невід'ємної складової інноваційних процесів. Провідні країни у сфері охорони інтелектуальної власності посилюють боротьбу з різноманітними порушеннями, серед яких основними є контрафакція, фальсифікація, піратство, плагіат.

Зважаючи на важливе економічне значення прав інтелектуальної власності та негативні наслідки контрафакції й піратства, у спеціальних доповідях США, Європейського Союзу, ОЕСР, Бюро інтелектуальної власності Європейського Союзу, Європолу систематизуються основні види порушень, сфери і способи їх поширення. Окремо оцінюються збитки національних і глобальної економіки

---

³ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

від порушень права інтелектуальної власності, можливі наслідки для безпеки споживачів. Щодо країн, які не забезпечують належної охорони прав інтелектуальної власності, США та ЄС ведуть моніторинг щодо змін нормативно-правового середовища і накладають спеціальні санкції.

Україна протягом останніх років була в переліку країн, які не забезпечують захисту прав інтелектуальної власності та щодо яких ведеться спостереження Управлінням торгового представника США, в групі "Priority Watch List", а також входить до другої категорії Списку пріоритетного спостереження ЄС, який включає країни з найбільш серйозними проблемами в сфері захисту інтелектуальної власності.

Статус країни-кандидата на вступ до ЄС вимагає нормативного наближення українського законодавства про інтелектуальну власність до правової системи ЄС у сфері авторського права та суміжних прав, торгових марок, географічних зазначень, дизайну, топографії напівпровідників, патентів, сортів рослин, а також цивільного та прикордонного захисту.

Література

1. 2021 Special 301 Report. The Office of the United States Trade Representative. April 2021. 90 p. Retrieved from [https://ustr.gov/sites/default/files/files/reports/2021/2021%20Special%20301%20Report%20\(final\).pdf/](https://ustr.gov/sites/default/files/files/reports/2021/2021%20Special%20301%20Report%20(final).pdf/)
2. 2022 Special 301 Report. The Office of the United States Trade Representative. April 2022. 88 p. Retrieved from <https://ustr.gov/sites/default/files/IssueAreas/IP/2022%20Special%20301%20Report.pdf/>
3. IP Crime and its link to other serious crimes focus on poli-criminality. Europol Report. 2020. 89 p. Retrieved from <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d25625fe-c578-11ea-b3a4-01aa75ed71a1/language-en/>
4. Global Trade in Fakes: A Worrying Threat. (Jun. 2021). OECD/EUIPO. 91 p. Retrieved from <https://www.oecd.org/publications/global-trade-in-fakes-74c81154-en.htm/>
5. Report on the protection and enforcement of intellectual property rights in third countries . Commission Staff Working Document / European Commission. Brussels, 27.4.2021 SWD(2021) 97 final. 58 p. Retrieved from https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2021/april/tradoc_159553.pdf/

6. Trends in Trade in Counterfeit and Pirated Goods, Illicit Trade. OECD/EUIPO. 2019, OECD Publishing, Paris/European Union Intellectual Property Office. 89 p. Retrieved from https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/reports/trends_in_trade_in_counterfeit_and_pirated_goods/trends_in_trade_in_counterfeit_and_pirated_goods_en.pdf/

Надходження до редакції 10 лютого 2023 р.

Рецензування 18 лютого 2023 р.

Підписано до друку 27 березня 2023 р.

References

1. 2021 Special 301 Report (April 2021). The Office of the United States Trade Representative. Retrieved from [https://ustr.gov/sites/default/files/files/reports/2021/2021%20Special%20301%20Report%20\(final\).pdf/](https://ustr.gov/sites/default/files/files/reports/2021/2021%20Special%20301%20Report%20(final).pdf/)

2. 2022 Special 301 Report (April 2021). The Office of the United States Trade Representative. Retrieved from <https://ustr.gov/sites/default/files/IssueAreas/IP/2022%20Special%20301%20Report.pdf/>

3. IP Crime and its link to other serious crimes focus on poli-criminality (2020). Europol Report. Retrieved from <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d25625fe-c578-11ea-b3a4-01aa75ed71a1/language-en/>

4. Global Trade in Fakes: A Worrying Threat (2021, June). OECD/EUIPO. Retrieved from <https://www.oecd.org/publications/global-trade-in-fakes-74c81154-en.htm>

5. Report on the protection and enforcement of intellectual property rights in third countries (2021). SWD(2021) 97 final. Commission Staff Working Document, European Commission. Brussels. Retrieved 27.4.2021 from https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2021/april/tradoc_159553.pdf/

6. OECD/EUIPO (2019). Trends in Trade in Counterfeit and Pirated Goods, Illicit Trade. OECD Publishing, Paris/European Union Intellectual Property Office. Retrieved from https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/reports/trends_in_trade_in_counterfeit_and_pirated_goods/trends_in_trade_in_counterfeit_and_pirated_goods_en.pdf/

Received on February 10, 2023.

Reviewed February 18, 2023

Signed before printing March 27, 2023